

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2025. № 6.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.6.62>
338.48:502.131.1:005.591.6

Т. В. Марусей,
к. е. н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
природничо-економічний факультет,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1018-702X>

ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

T. Marusei,
PhD in Economic, Associate Professor of the Department of Tourism and
Hotel-Restaurant Business Chair, Natural-Economical Department,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University

ECOLOGICAL INNOVATION AS A PRIORITY DIRECTION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGIONAL MARKET OF TOURIST AND RECREATIONAL SERVICES

Наукова стаття присвячена дослідженню екоінновацій як пріоритетного напрямку сталого розвитку регіонального ринку туристично-рекреаційних послуг. Розглянуто трактування «екоінновації» науковцями в різних аспектах, які є результатом інноваційної діяльності, спрямованої на

розробку, впровадження та застосування у виробництві екологічно орієнтованих рішень – товарів, технологій та виробничих процесів. Запропоновано SWOT-аналіз екологічного туризму Хмельницької області, який дозволяє комплексно оцінити сильні та слабкі сторони регіону, а також виявити можливості й загрози, які формуються в зовнішньому середовищі. Узагальнено ключові напрями екологізації туризму відповідно до ролі основних суб'єктів, а також наведено приклади їх реалізації на території Хмельницької області. Наведено основні перспективи розвитку екоінновацій, що можуть бути реалізовані в регіоні в умовах повоєнного відновлення.

The scientific article is devoted to the study of eco-innovations as a priority direction for the sustainable development of the regional market of tourist and recreational services. It is determined that the implementation of eco-innovations not only reduces the environmental load, but also forms a new quality of the tourist product that meets the needs of environmentally conscious consumers. The interpretation of "eco-innovation" by scientists in various aspects is considered, which are the result of innovative activities aimed at the development, implementation and use in the production of environmentally friendly solutions - goods, technologies and production processes. It is determined that eco-innovations are a key tool in ensuring the sustainable development of the regional market of tourist and recreational services. They are the result of innovative activities aimed at the creation, implementation and use of environmentally friendly innovations in the field of tourism and hospitality. These can be environmental technologies, "green" service standards, sustainable design of tourist facilities, energy-saving solutions in the hotel and restaurant business, etc. The introduction of such innovations contributes to increasing the socio-economic efficiency of the functioning of tourism entities, stimulates the development of the market for environmentally friendly services and increases the competitiveness of regional tourism products. In addition, eco-innovations ensure the resource and

ecological security of territories, minimize the negative impact on the environment and contribute to the preservation of natural and cultural heritage, which is an important factor in the attractiveness of tourist destinations. A SWOT analysis of ecological tourism in the Khmelnytskyi region is proposed. which allows for a comprehensive assessment of the strengths and weaknesses of the region, as well as identifying opportunities and threats that are formed in the external environment. The key areas of eco-tourism are summarized in accordance with the role of the main entities, and examples of their implementation in the Khmelnytskyi region are also given. The main prospects for the development of eco-innovations that can be implemented in the region in the conditions of post-war recovery are presented.

Ключові слова: *інновації, екологічні інновації, інноваційні технології, туризм, екологічний туризм, регіональний ринок туристично-рекреаційних послуг.*

Key words: *innovations, ecological innovations, innovative technologies, tourism, ecological tourism, regional market of tourist and recreational services.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах зростаючих екологічних викликів та потреби у збереженні природних ресурсів питання сталого розвитку набуває особливої актуальності, зокрема в таких чутливих до природного середовища галузях, як туризм і гостинність. Туристично-рекреаційна діяльність безпосередньо залежить від якості довкілля, тому забезпечення балансу між економічною вигодою, соціальними потребами та екологічною безпекою є основою для її довгострокового успішного функціонування. Одним із ключових інструментів досягнення цієї мети виступають екологічні інновації – сучасні технологічні, управлінські та організаційні рішення, спрямовані на зменшення антропогенного впливу, раціональне використання природних ресурсів та підвищення екологічної

обізнаності учасників ринку. Впровадження екоінновацій не лише знижує екологічне навантаження, а й формує нову якість туристичного продукту, що відповідає запитам екосвідомих споживачів.

Особливе значення ці процеси мають на регіональному рівні, де формуються унікальні туристичні пропозиції, розвивається локальний бізнес, і водночас існує гостра потреба в ефективному управлінні природно-рекреаційними ресурсами. У цьому контексті екоінновації виступають пріоритетним напрямом модернізації туристичної галузі та засобом зміцнення її сталого потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інновацій, інноваційного розвитку підприємств є предметом дослідження багатьох науковців, які розглядають різні аспекти інновацій залежно від підходів у трактуванні їх суті та розвитку підприємств на основі нововведень. У науковій літературі питанню екологічних інновацій присвячено чимало праць. Значний внесок у дослідження питань екологізації інноваційної діяльності зробили такі науковці, як: Н.М. Андрєєва, Г.О. Андрощук, С.А. Бондаренко, О.О. Веклич, Л.Д. Загвойська, Т.О. Карпіщенко, Л.Г. Мельник, Л.А. Мусіна, О.В. Прокопенко, О.Я. Савчук, С.К. Харічков, Н.І. Хумарова. Серед зарубіжних дослідників у сфері екоінновацій можна виділити таких, як П. Джеймс, М. Мідзінські, Р. Кемп, А. Рейд, К. Ренінгз, К. Фаслер, Т. Фоксон, Т. Цвік та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). З огляду на зазначені вище факти, мета статті – проаналізувати екоінновації як пріоритетний напрям сталого розвитку регіонального ринку туристично-рекреаційних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. XX століття справедливо вважається періодом становлення та активного розвитку ключових теорій інноваційного розвитку. Саме в цей час Й. Шумпетер увів поняття «інновація» до наукового обігу, трактуючи його як процес змін, спрямованих на впровадження і застосування нових видів товарів, засобів виробництва та

транспорту, ринків збуту, а також організаційних форм у промисловості. Іншими словами, інновації – це такі технологічні перетворення, які забезпечують вдосконалення виробничих процесів і переведення їх на якісно новий рівень [1]. Попри велику кількість підходів до визначення терміна «інновація», одним із найвлучніших вважається визначення угорського економіста Б. Санто. На його думку, інновація – це соціальний, технічний або економічний процес, що через практичне втілення ідей і винаходів забезпечує створення продукції або технологій з поліпшеними характеристиками, за умови, що вони здатні генерувати додаткову ринкову вартість [10].

У 1996 році американський науковець П. Джеймс уперше ввів у науковий обіг термін «екоінновації», пізніше К. Фаслер і П. Джеймс, тлумачили його як створення продукції та впровадження процесів, що сприяють сталому розвитку. Згодом П. Джеймс конкретизував визначення, зазначивши, що екоінновації – це нові товари та послуги, які забезпечують прибутки для споживачів і бізнесу, водночас істотно знижуючи негативний вплив на довкілля. В обох визначеннях акцент зроблено на обмеженому колі об'єктів екоінноваційної діяльності та на позитивних наслідках для споживача і суспільства в цілому. На думку К. Ренінгса і Т. Цвіка, екоінновації – це нові або вдосконалені процеси, обладнання, продукція, управлінські методи та системи, що спрямовані на запобігання або зменшення шкоди довкіллю. Існують також альтернативні тлумачення екоінновацій, які розглядають їх як технологічні нововведення, орієнтовані на розробку екологічно безпечних, енергозберігаючих та безвідходних рішень, а також на створення засобів моніторингу стану довкілля. Такі інновації сприяють підвищенню екологічної ефективності технологічних процесів [3, 6].

Окремі джерела подають екоінновації як інноваційні рішення, спрямовані на впровадження екологічно ефективних технологій. Вони здебільшого мають технологічний характер і орієнтовані на створення нових

екологічно безпечних, енергозберігаючих та безвідходних виробничих процесів, а також засобів моніторингу стану навколишнього середовища. У сучасних умовах широкого поширення набула інноваційна стратегія сталого розвитку (sustainable development), що базується на ідеї досягнення гармонії між задоволенням потреб теперішніх поколінь і збереженням можливостей для майбутніх, зокрема в частині забезпечення безпечного та здорового довкілля. У межах цієї стратегії сформувався новий тип інновацій – екологічні інновації, до яких належать: виробництво екологічно чистої продукції, впровадження ресурсозберігаючих технологій, реалізація управлінських концепцій на кшталт «зеленого офісу» чи «екоефективності» тощо. Усі ці підходи спрямовані на забезпечення високого рівня екологічної безпеки виробництва, продукції та наданих послуг.

Екологічні інновації є результатом інноваційної діяльності, спрямованої на розробку, впровадження та застосування у виробництві екологічно орієнтованих рішень – товарів, технологій та виробничих процесів. Їх реалізація сприяє підвищенню соціально-економічної ефективності функціонування суб'єктів господарювання, стимулює розвиток і розширення ринку екологічно чистих товарів і послуг, забезпечує ресурсно-екологічну безпеку регіонів та зменшує негативний вплив на навколишнє середовище.

У вітчизняних джерелах екологічні інновації розглядаються в кількох аспектах:

- як зміни в соціально-економічному розвитку господарських систем, що, поряд із позитивними результатами для економіки й суспільства, ведуть до покращення стану навколишнього середовища або зменшення негативного впливу на нього;
- як результат творчої діяльності, спрямованої на розробку, створення і впровадження нових продуктів, технологій, методів чи організаційних форм виробництва, які прямо чи опосередковано сприяють зниженню екологічного навантаження від виробництва та споживання і допомагають у розв'язанні екологічних проблем;

- як підсумок діяльності, пов'язаної з розробкою та використанням екологічно орієнтованих новацій у вигляді нових або вдосконалених товарів, способів їх виробництва, управлінських підходів на всіх етапах життєвого циклу продукції, що сприяють екологічній безпеці, підвищенню ефективності підприємств та охороні довкілля;
- як впровадження або використання нових для підприємства продуктів, виробничих процесів, послуг, методів управління або бізнес-моделей, що протягом усього життєвого циклу зменшують ризики для довкілля, рівень забруднення та інші негативні наслідки використання ресурсів у порівнянні з наявними альтернативами[7].

До екологічних інновацій також належать такі напрями діяльності: створення та впровадження нових технологічних процесів, а також гармонійний розвиток усіх етапів – від видобутку ресурсів до перероблення відходів і відновлення ресурсної бази; використання техніки, що заощаджує ресурси, та безвідходних або маловідходних технологій, біотехнологічних розробок; освоєння нових або розширення існуючих територій із дотриманням вимог екологічної безпеки для населення і виробництва; розробка і випуск нової екологічно чистої продукції та створення відповідних виробничих потужностей, а також використання поновлюваних джерел енергії; запровадження нових організаційних підходів, зокрема оптимізація просторової структури потенційно небезпечних виробництв задля зменшення їхнього впливу на довкілля; формування екологічного мислення у розробників інновацій, зокрема через впровадження обов'язкової екологічної освіти.

Екоінновації виступають ключовим інструментом у забезпеченні сталого розвитку регіонального ринку туристично-рекреаційних послуг. Вони є результатом інноваційної діяльності, спрямованої на створення, впровадження та використання екологічно орієнтованих нововведень у сфері туризму та гостинності. Це можуть бути екологічні технології, «зелені» стандарти обслуговування, сталий дизайн туристичних об'єктів,

енергоощадні рішення в готельно-ресторанному бізнесі тощо. Запровадження таких інновацій сприяє підвищенню соціально-економічної ефективності функціонування суб'єктів туристичної діяльності, стимулює розвиток ринку екологічно чистих послуг і підвищує конкурентоспроможність регіональних туристичних продуктів. Крім того, екоінновації забезпечують ресурсно-екологічну безпеку територій, мінімізують негативний вплив на довкілля та сприяють збереженню природної і культурної спадщини, що є важливим чинником привабливості туристичних дестинацій.

У міжнародній практиці екологічні інновації розглядаються як такі, що спрямовані на підвищення ефективності використання природних ресурсів, зменшення шкідливого впливу людської діяльності на навколишнє середовище або зміцнення здатності екологічних систем протистояти зовнішнім навантаженням.

Основним документом, який визначає стратегічні орієнтири сталого розвитку, є Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». У цьому документі окреслено 17 цілей і 169 завдань. «Порядок денний до 2030 року» визнає важливу роль туризму як одного з ключових секторів світової економіки, на який припадає близько 10% глобального ВВП і рівня зайнятості. В рамках ініціативи Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО), 70-а сесія Генеральної Асамблеї ООН оголосила 2017 рік Роком сталого розвитку туризму. Це рішення сприяло впорядкуванню глобальної взаємодії в системі «природа – суспільство» та активізувало зусилля як урядів країн, так і представників туристичної галузі у досягненні цілей сталого розвитку, зокрема в аспектах сталого економічного зростання, соціальної інтеграції, працевлаштування, подолання бідності, раціонального використання ресурсів, збереження довкілля, боротьби зі змінами клімату, захисту культурної спадщини, підтримки різноманіття, зміцнення миру й безпеки[1].

У межах Європейського Союзу для оцінки рівня інноваційного розвитку створено Індекс інновацій ЄС (European Innovation Scoreboard – EIS). У його структурі передбачено окремий Європейський індекс екоінновацій, що узагальнює показники розвитку екологічних інновацій і використання зеленої енергії. Цей комплексний індикатор охоплює кілька блоків:

1. Екоінноваційні вкладення – включають індикатори, які відображають рівень державного фінансування та витрат на наукові дослідження і розробки у сферах охорони довкілля та енергетики, частку зайнятих і дослідників у цих сферах у загальній структурі зайнятості, а також загальний обсяг «зелених» інвестицій на початкових стадіях інноваційного процесу.

2. Екоінноваційна діяльність – характеризується часткою підприємств, які впровадили інноваційні рішення, спрямовані на зниження матеріаломісткості та енергоємності продукції, а також кількістю організацій, сертифікованих відповідно до стандарту ISO 14001.

3. Результати екоінновацій – визначаються кількістю виданих патентів і опублікованих наукових праць, присвячених екологічним інноваціям.

4. Екологічні наслідки – оцінюються за показниками продуктивності використання сировини, водних та енергетичних ресурсів, а також за рівнем інтенсивності викидів парникових газів.

5. Соціально-економічні наслідки – охоплюють показники зайнятості у екологічно орієнтованих секторах економіки, обсяги товарообігу та експорт продукції, виробленої на основі екоінновацій[2, 7].

На національному рівні, 16 березня 2017 року Кабінет Міністрів України ухвалив Стратегію розвитку туризму та курортів до 2026 року, яка має на меті створення умов для динамічного розвитку галузі, її інтеграції у світову економіку та перетворення на ефективну й конкурентоспроможну сферу. Впровадження стратегії передбачає кілька ключових напрямів:

- гарантування безпеки туристів і захист їхніх прав;
- адаптація українського законодавства до стандартів ЄС у туристичній сфері;

- сприяння комплексному розвитку територій і залученню інвестицій в інфраструктуру;
- удосконалення системи підготовки кадрів;
- просування позитивного іміджу України як туристичної дестинації[1].

У контексті сучасних викликів, пов'язаних із кліматичними змінами, деградацією природного середовища та необхідністю відновлення соціально-економічної стабільності в умовах післявоєнного розвитку, екологічний туризм і сфера гостинності набувають особливого значення як складові сталого розвитку регіонів. Хмельницька область, з її багатими природно-рекреаційними ресурсами, культурною спадщиною та вигідним географічним розташуванням, має значний потенціал для розвитку зеленого туризму, створення екологічно орієнтованих туристичних продуктів та підвищення привабливості дестинацій. Екологічний туризм виступає не лише формою відпочинку з мінімальним впливом на довкілля, а й важливим чинником підтримки місцевих громад, збереження біорізноманіття, розвитку малого і середнього бізнесу у сфері гостинності. Водночас ефективне використання цього потенціалу потребує глибокого аналізу зовнішніх і внутрішніх умов, які впливають на розвиток галузі. SWOT-аналіз екологічного туризму Хмельницької області дозволяє комплексно оцінити сильні та слабкі сторони регіону, а також виявити можливості й загрози, які формуються в зовнішньому середовищі. Такий підхід сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, розробці ефективних стратегій розвитку й визначенню пріоритетних напрямів у сфері сталого туризму.

Відмітимо, Хмельницька область має потужну природну та культурну основу для розвитку екологічного туризму. За умови усунення інфраструктурних та інформаційних бар'єрів, регіон може стати провідною «зеленою» дестинацією внутрішнього туризму України з перспективою міжнародного просування.

Таблиця 1. SWOT-аналіз екологічного туризму Хмельницької області

S – Сильні сторони (Strengths)	W – Слабкі сторони (Weaknesses)
1. Багатий природний потенціал: каньйон річки Смотрич, заповідні урочища, Бакотська затока, ліси, річки, лікувальні води (Сатанів, Полонне). 2. Культурно-історична спадщина: Кам'янець-Подільська фортеця, костели, православні святині, етнографічні музеї. 3. Наявність сільських садиб: розвинені агротуристичні ініціативи, фермерські господарства, зелений туризм. 4. Гостинність населення та збереження народних традицій: подільська кухня, ремесла, фестивалі. 5. Географічна зручність: регіон добре розміщений для внутрішніх туристів – зручна логістика з Києва, Львова, Вінниці.	1. Слабка транспортна інфраструктура в сільській місцевості: важкодоступність деяких локацій. 2. Нестача сучасних екологічних готелів: відсутність сертифікованих екооб'єктів. 3. Низький рівень цифровізації: недостатня кількість онлайн-інструментів для просування екотуризму (додатків, карт, сайтів). 4. Слабка туристична ідентичність регіону як «зеленого» бренду. 5. Недостатність статистики та аналітики: відсутність системного моніторингу екотуристичних потоків.
O – Можливості (Opportunities)	T – Загрози (Threats)
1. Розвиток екологічних маршрутів: піші, вело, байдаркові, гастротури. 2. Створення кластерів зеленого туризму: «Зелений Подільський край», партнерства з громадами та фермерами. 3. Використання цифрових технологій: ГІС-картографія, мобільні застосунки, системи онлайн-букінгу. 4. Міжнародне співробітництво: участь у програмах ЄС (EU4Environment, GreenCityLab, UNDP), донорська підтримка. 5. Зростання попиту на відпочинок на природі після пандемії та під час військових обмежень для виїзду за кордон.	1. Ризики руйнування екосистем через безконтрольний потік туристів (засмічення, нищення рослинності, вогнища). 2. Недостатнє фінансування екопроектів з місцевих бюджетів. 3. Конкуренція з іншими регіонами України (Карпати, Чернівецька область, Львівська область, Київщина). 4. Відсутність кризового реагування у надзвичайних екоситуаціях (пожежі, повені). 5. Міграція молоді та кадровий дефіцит у сфері гостинності в малих громадах.

Сучасний розвиток туристичної галузі потребує переорієнтації на екологічно відповідальні підходи, що враховують принципи сталого розвитку. Туризм, як складова соціально-економічної системи, має не лише сприяти економічному зростанню регіонів, але й зберігати природне та культурне середовище для майбутніх поколінь. З огляду на це, екологізація туризму виступає важливим напрямом у формуванні конкурентоспроможного, безпечного та збалансованого туристичного продукту. Хмельницька область, маючи значний рекреаційний, природно-заповідний та історико-культурний потенціал, активно впроваджує принципи

екологічної відповідальності у сфері туризму. У процес екологізації залучені різні суб'єкти – держава, туристичні підприємства, туристи, місцеві громади, заклади освіти та громадські організації. Кожен із них реалізує власні напрями діяльності, спрямовані на збереження довкілля, розвиток екотуристичних продуктів, підвищення екологічної свідомості та відповідальності учасників туристичного процесу. У таблиці 2 узагальнено ключові напрями екологізації туризму відповідно до ролі основних суб'єктів, а також наведено приклади їх реалізації на території Хмельницької області.

Таблиця 2. Напрями екологізації туризму

Суб'єкт	Напрями екологізації туризму	Приклади
Держава	- розробка та впровадження законодавчих актів у сфері сталого туризму - підтримка екоініціатив (гранти, субсидії) - формування екологічних стандартів для індустрії гостинності - розвиток інфраструктури для екотуризму (еко-трейли, національні парки) - Освітні кампанії щодо відповідального туризму	- розвиток національного природного парку «Подільські Товтри» - облаштування еко-маршрутів у Маліївцях, Бакоті - обласні екофестивали (наприклад, «Еко-Бакота»)
Туристичні підприємства	- використання енергоефективних технологій і ресурсозбереження - запровадження систем екологічного менеджменту (наприклад, ISO 14001 - пропозиція еко-турів і послуг з мінімальним впливом на довкілля - сортування відходів та повторне використання матеріалів - екологічна сертифікація об'єктів розміщення	- зелені садиби в межах програми «Зелений туризм Поділля» - використання сонячних панелей у садибах Кам'янецьчини - пропозиція еко-турів на велосипедах (наприклад, у Меджибожі)
Туристи	- вибір екологічно відповідальних турів і підприємств - дотримання правил поведінки на природоохоронних територіях - зменшення споживання ресурсів (вода, електроенергія) під час подорожей - участь у волонтерських або екопросвітницьких програмах - використання багаторазових речей (пляшки, сумки тощо)	- використання багаторазових речей - вибір мандрівок на природу з наметами у Бакотській затоці - участь у прибиранні територій під час екоівентів - відмова від пластикового посуду під час пікніків

Післявоєнна відбудова України створює унікальні можливості для переосмислення розвитку туристичної сфери на засадах сталості та екологічної відповідальності. Хмельницька область, з її багатим природним і культурним потенціалом, може стати одним із регіональних центрів екоорієнтованого туризму. Впровадження екоінновацій у сферу туризму та гостинності дозволить не лише зберегти природне середовище, а й сприятиме економічному відродженню, залученню інвестицій, підвищенню якості життя місцевих громад. В таблиці 3 наведено основні перспективи розвитку екоінновацій, що можуть бути реалізовані в регіоні в умовах повоєнного відновлення.

Таблиця 3. Перспективи розвитку екоінновацій у туризмі та сфері гостинності Хмельницької області після війни

Основні напрями	Можливості	Приклади перспектив
Відновлення та переорієнтація інфраструктури на екологічні стандарти	післявоєнне відновлення дозволяє впроваджувати сучасні енергоефективні та ресурсозберігаючі технології вже на етапі реконструкції чи будівництва	– встановлення сонячних панелей у готелях та садибах; – застосування систем «розумного будинку» для енергоменеджменту; – екопроекування нових туристичних об'єктів у стилі «зеленої архітектури».
Відновлення та переорієнтація інфраструктури на екологічні стандарти	післявоєнне відновлення дозволяє впроваджувати сучасні енергоефективні та ресурсозберігаючі технології вже на етапі реконструкції чи будівництва	– встановлення сонячних панелей у готелях та садибах; – застосування систем «розумного будинку» для енергоменеджменту; – екопроекування нових туристичних об'єктів у стилі «зеленої архітектури».
Розвиток екотуристичних маршрутів і природно орієнтованих продуктів	підвищений попит на відпочинок на природі, оздоровлення, реабілітацію (створює умови для розширення зеленого та лікувально-рекреаційного туризму)	– відновлення та промоція маршрутів у Бакоті, Маліївцях, Медоборах; – розвиток екостежок та кемпінгів у національному природному парку «Подільські Товтри»; – формування пакетів «тихого туризму» – йога-ретрити, birdwatching, гастротури.

Основні напрями	Можливості	Приклади перспектив
Цифровізація екоініціатив та smart-туризм	поєднання екоінновацій з цифровими технологіями дозволяє автоматизувати управління ресурсами та покращити комунікацію з туристами	– розробка мобільних додатків для екомаршрутів; – онлайн-сертифікація зелених садиб; – віртуальні тури природними пам'ятками області (наприклад, у каньйонах або печерах).
Сприяння циркулярній економіці в готельно-ресторанному бізнесі	використання локальних продуктів, сортування відходів (повторне використання ресурсів стане конкурентною перевагою на ринку)	– готелі зі «зеленими» ресторанами, що готують з місцевої екопродукції; – екомаркування в меню: зниження вуглецевого сліду; – комбінування гастрономічного та екологічного туризму.
Підтримка місцевих ініціатив та партнерство з громадами	післявоєнна відбудова може базуватися на підтримці малих підприємств, сільських садиб, локальних кооперативів	– розвиток еко-кластерів у громадах (наприклад, Сатанівська, Староушицька). – кооперація між садибами, майстрами народного промислу та аграрними виробниками; – залучення місцевого населення до створення унікальних екотурів.
Міжнародне партнерство та грантова підтримка	Європейські фонди та програми післявоєнної відбудови підтримуватимуть саме екологічні та сталорозвиваючі проекти	– участь у програмах ЄС (Interreg, Green Recovery, Horizon Europe); – грантове фінансування екоінновацій у туризмі; – співпраця з європейськими екоорганізаціями у спільних ініціативах.

Після війни Хмельницька область має шанс перетворити свої туристичні переваги на потужний екологічний бренд. Інтеграція екоінновацій у туристичну та готельну інфраструктуру дозволить не лише відновити галузь, а й вивести її на якісно новий рівень – стійкий, відповідальний, конкурентоспроможний на внутрішньому та міжнародному ринку.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Екоінновації виступають одним із ключових інструментів забезпечення сталого розвитку регіональних туристично-рекреаційних послуг в Україні. Їх значення зумовлене здатністю поєднувати економічне зростання із збереженням довкілля та зміцненням соціальної стабільності в громадах. Завдяки впровадженню екологічно орієнтованих технологій, ресурсозберігаючих рішень і принципів зеленої економіки, туристичні дестинації набувають нового імпульсу для розвитку, залишаючись при цьому привабливими, безпечними та життєздатними в довгостроковій перспективі. Збалансоване поєднання економічної доцільності, екологічної відповідальності та соціального включення є основою сталого підходу до управління туризмом. Однак реалізація цього потенціалу можлива лише за умов ефективної взаємодії між органами державної влади, місцевим самоврядуванням, представниками туристичного бізнесу та громадянським суспільством. Необхідно формувати партнерські моделі управління розвитком туристичних регіонів, у яких кожен із суб'єктів виконує важливу роль: держава створює нормативно-правову базу та стимули, бізнес впроваджує інновації, а громади стають активними учасниками сталих трансформацій. У довгостроковій перспективі саме екоінноваційний підхід сприятиме не лише підвищенню конкурентоспроможності туристичних регіонів України на європейському та глобальному ринку, а й гарантуватиме збереження природно-рекреаційного потенціалу країни, формування позитивного іміджу нашої держави як еколого-орієнтованої туристичної держави, а також покращення якості життя місцевого населення через створення нових робочих місць, розвиток інфраструктури та зростання інвестиційної привабливості територій.

Література

1. Айсель Ізмаїл гизи, Н., Зайченко, М. Екологічні інновації: підтримка сталого розвитку процесів, продуктів та послуг. *Економіка та суспільство*, (2022). (46). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-37>

2. Атаманчук З. А. Туризм в європейському союзі задля сталого розвитку. *Економіка і організація управління*. 2024. № 2(54). С. 191-202.
3. Бендасюк О. О., Зіновчук Н. В., Сахарнацька Л. І. Екологічні інновації як фактор сталого соціально-економічного сільського розвитку. *Збалансоване природокористування*. 2022. № 4. С. 15-23.
4. Марусей Т. В. Імперативи еко-інноваційного розвитку готельного господарства. *Ефективна економіка*. 2023. № 3. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1300>
5. Паньків Н. Є. Характеристика екотуристичного потенціалу України в умовах війни. *Креативний простір України та світу: кол. моногр.* Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. С. 154-162
6. Приходько. І. Підходи до трактування сутності поняття «еко-інновації». *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 2(42). С. 46-48.
7. Сагайдак Ю. А., Харченко Т. Б. Упровадження екологічних інновацій як імпульс переходу до глобального зеленого курсу. *Підприємництво і торгівля*. № 29, 2021. С. 61-65.
8. Сокур М. Еко-інновації для сталого розвитку: сучасний стан, механізми фінансування та проєктна діяльність. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. (4), 84-91. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-11>
9. Табенська, О., Прилуцький, А. Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Економіка та суспільство*, (2023). (51). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-37>
10. Чіков І. А. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «інновація». *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7450>

References

1. Ajsel' Izmail hyzy, N. and Zajchenko, M. (2022), “Environmental innovation: support of sustainable development of processes, products and services”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 46. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-37>

2. Atamanchuk, Z.A. (2024), "Tourism in the European Union for Sustainable Development", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 2 (54), pp. 191-202.
3. Bendasiuk, O.O. Zinovchuk, N.V. and Sakharnats'ka, L.I. (2022), "Ecological Innovations as a Factor of Sustainable Socio-Economic Rural Development", *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*, vol. 4, pp. 15-23.
4. Marusej, T.V. (2023), "Imperatives of eco-innovative development of the hotel industry", *Efektyvna ekonomika*, vol. 3, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1300> (Accessed 05 June 2025).
5. Pan'kiv, N.Ye. (2022), "Characteristics of Ukraine's Ecotourism Potential in Wartime", *Kreatyvnyj prostir Ukrainy ta svitu [Creative Space of Ukraine and the World]*, SH NTM «Novyj kurs», Kharkiv, Ukraine, pp. 154-162
6. Prykhod'ko, I. (2018), "Approaches to Interpreting the Essence of the Concept of "Eco-Innovation"", *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal «Internauka»*, vol. 2 (42), pp. 46-48.
7. Sahajdak, Yu.A. and Kharchenko, T.B. (2021), "Introduction of Ecological Innovations as an Impulse for the Transition to a Global Green Deal", *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, vol. 29, pp. 61-65.
8. Sokur, M. (2023), "Eco-innovations for sustainable development: current status, financing mechanisms and project activities", *Modeling the development of the economic systems*, vol. 4, pp. 84-91. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-11>
9. Tabens'ka, O. and Pryluts'kyj, A. (2023), "Problems and prospects of the development of eco-tourism in Ukraine", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 51. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-37>
10. Chikov, I.A. (2019), "Theoretical approaches to defining the concept of "innovation"", *Efektyvna ekonomika*, vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7450> (Accessed 05 Jun 2025).

Стаття надійшла до редакції 15.06.2025 р.